

**Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Çerçevesinde
İki Hiciv Eseri: Har-nâme ve Sihâm-ı Kazâ
Armağan ZÖHRE***

Özet

Karşılaştırmalı edebiyat bilimi çalışmaları, iki farklı dile ve kültüre ait imgeler, konular, tipler, türler, eserler ya da şair/ yazarlar üzerinde yapılabildiği gibi ulusal edebiyatın bir eserinin yine aynı edebiyattan farklı bir eserle karşılaştırılması şeklinde de olabilmektedir. Bu noktadan hareketle Klasik Türk edebiyatının teşekkül ettiği farklı yüzyıllarda ve farklı coğrafyalarda yetişen şairler ve bu şairlerin şiirlerini karşılaştırmalı edebiyat bilimi çerçevesinde incelemek mümkündür. Bu makalede, Klasik Türk edebiyatının oluşmaya başladığı ve zirve çağını yakaladığı farklı yüzyıllara ait iki hiciv eseri (15. Yüzyıl şairi Şeyhî'nin Har-nâme adlı eseri ve 17. Yüzyıl şairi Nefî'nin Sihâm-ı Kazâ adlı eseri) üzerinde durulmuştur. Eserler; şairleri, edebî çevre ve dönemleri, şekil (dış yapı) özellikleri, konu, ana ve ara fikirler, edebî sanatlar, dil ve anlatım özellikleri gibi açılardan değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken önce konu ile ilgili bilgiler verilmiş, benzerlikler ve farklılıklar ayrı başlıklar altında ortaya konmuştur. Sonuçta her iki şairin de başlarına gelen olayları hicvetmek için eserlerini meydana getirdikleri, iki şairin eserlerini farklı dönemlerde kaleme almış olmalarından dolayı edebî zevk ve üslûp açısından doğal farklılıkların oluştuğu, iki eser arasında bu farklılıkların benzerliklere oranla daha fazla olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı Edebiyat, Har-nâme, Sihâm-ı Kazâ, Hiciv

**Two Satiric Works of the Framework of the
Comparative Literature: Har-nâme and Sihâm-ı Kazâ**

Abstract

The Science of Comparative literature studies can be made on images, themes, types, genres, works, or poet / writers of two different language and culture or the comparison of a the national literature work to another work of the same literature as well. From this point, the poets who grows in different geographies and different centuries of the classical Turkish literature and the poetry of these poets can be examined by the framework of the science of comparative literature .In this article, it is focused on two works of satire captures of the two different centuries when the Classical Turkish Literature started to formed and reached its peak age (the poet of 15th century Şeyhî's work which name is Har-nâme and the poet of 17th century Nefî's work Sihâm-ı Kazâ). Works are evaluated by lots of aspects such as their poets, literary environmental and periods, the shape (external structure) properties, subject, main and intermediate ideas, literary arts, language and expressive features. While the assessment was being done firstly, the information was given about the subject, the similarities and differences have been revealed under separate headings. As a result, it was understood that both poets created their works to satirize the events that they had experienced. Because of the fact that they had written their works in different times, some natural differences occurred in terms of literary taste and style, and it was seen that these differences were more than the similarities.

Keywords: Comparative Literature, Har-nâme, Sihâm-ı Kazâ, Satiric

* Öğr. Gör. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 79000/KİLİS. armaganzohre@kilis.edu.tr

Giriş

19. yüzyılda doğan, akademik bir disiplin ve eleştirel bir sistem olarak karşımıza çıkan karşılaştırmalı edebiyat kavramı, Türk edebiyatında yeterince bilinmeyen kavramlar arasındadır. “Karşılaştırmalı edebiyat; analogi, akrabalık ve etkileşim bağlarının araştırılması suretiyle, edebiyatı diğer ifade ve bilgi alanlarına ya da zaman ve mekân içerisinde birbirine uzak veya yakın durumdaki olaylarla edebî metinleri birbirine yaklaştırmayı amaçlayan yöntemsel bir sanattır.” (Rousseau ve Pichois, 1994: 182)

Yavuz Bayram, karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarının mutlaka iki farklı dile ve kültüre ait imgeler, konular, tipler, türler, eserler ya da şair/ yazarlar üzerinde yapılması gerektiğini savunanların yanında; bu çalışmaların milli edebiyatların sınırları içerisinde yapılabileceğini savunanların da olduğunu dile getirmektedir (Bayram, 2004: 16).

Gürsel Aytaç ise “karşılaştırma” kavramını edebiyat biliminin bir yöntemi olarak görür. Ona göre, ulusal edebiyatın bir eseri aynı edebiyattan başka bir eserle karşılaştırılabilmektedir (Aytaç, 2003: 105).

Bu noktadan hareketle Dîvân edebiyatının teşekkül ettiği farklı yüzyıllarda ve farklı coğrafyalarda yetişen şairler ve bu şairlerin şiirlerini karşılaştırmalı edebiyat bilimi çerçevesinde incelemek mümkündür.

Çalışmamıza konu olan Şeyhi'nin Har-nâmesi 126 beyitlik bir hiciv eseri olarak ün yapmıştır. “Mesnevîde sosyal eşitlik konusu işlenir ve insanoğlu yaptığı işin değeri kadar refaha lâyıktır görüşü vurgulanır.” (Mengi, 2008: 118). Dört kısımdan meydana gelen eserin ilk 12 beyiti tevhid ve na'at; ondan sonra duâ-yı devlet-i şâh başlığı ile gelen 26 beyitlik kısım ise padişaha övgü kısmıdır. Bu bölümün sonunda Şeyhî, “Bu halin sıfatını düşünürken bu hikâyenin münasebeti geldi” diyerek “Münâsebet-i Hikâyet” başlığı altında esas konuya girmektedir. Kendi halini arz eden şair bunun sonunda padişaha dua etmekte ve adalet istemektedir. Bu son bölüm ise ayrı bir başlık taşımamaktadır.

Çalışmamıza konu olan diğer bir eser Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ adlı eseridir. “Eser, nüktedan bir zihnin ürünüdür. Nice nüktelerin de yer aldığı eserin itham, hakaret ve sövme ile ilgili ifadelerle dolu oluşu edebî eser oluşuna gölge düşürür.” (Akkuş, 1998: ss. 103-104)

Eserde eleştirilen kişilerin çokluğu dikkat çekicidir. Eleştirmeye babası ile başlayan şairin hedefinde Gürcü Mehmed Paşa, Ekmekçizade Ahmed Paşa, Kemankeş Ali Paşa, Vezir Ali Paşa gibi devlet adamları; Veysî, Nevizade Ataî gibi şairler yer almaktadır.

Çalışmamızda üzerinde durulacak olan eserler;

a. Şairleri,

b. Edebî çevre ve dönemleri,

c. Şekil özellikleri,

d. Konu, ana ve ara fikirleri,

e. Edebî sanatları, dil ve anlatım özellikleri gibi açılardan karşılaştırılarak tahlil edilecektir.¹

¹ Çalışmamızda, iki eserin hangi açılardan karşılaştırılacağı hususunda, Yavuz Bayram'ın belirleyip önerdiği bazı aşamalar (bölümler) örnek alınarak incelenen şiirlerin yapılarına

Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Çerçevesinde
İki Hiciv Eseri: Har-nâme ve Sihâm-ı Kazâ
Armağan ZÖHRE

Çalışmaya konu olan eserlerin bütününe yansıttığını düşündüğümüz beyitler seçilmiştir:

Eserlerden Seçme Beyitler

Har-nâme	Sihâm- Kazâ
1. Bir eşek var idi za'if u nizâr Yük elinden katı şikeste vü zâr (39b)	1. Sitemdür cümle Gürcistâna ger Gürci olursa bu Meded-güster melik işitmesün bu zulmü bühtânı (K.2/10)
2. Gâh odunda vü gâh suda idi Dün ü gün kahr ile kısuda idi (40b)	2. Vezir-i a'zâm oldu öyle bir har Gürci-i nâdân Ana çok görmedim aslâ ben ol dârât ü 'unvânı (K.2/37)
3. Ol kadar çeker idi yükler ağır Ki teninde tü komamışdı yağır (41b)	3. Bana bu güc gelür ammâ hakikatde 'adâletdür Niçün harlık edüp medh eyledüm bir böyle nâdânı (K.2/40)
4. Eydür idi gören bu sûretlü Tañ degül mi yürür süñük çatlu (43b)	4. Ne güne kaldı meded devlet-i Âl-i 'Osmân Hey yazuk hey ne musîbet bu ne mâtem a köpek (K.3/3)
5. Dudagi sarkmış u düşmüş eñek Yorılır arkasına konsa siñek (44b)	5. Sende İslâm eseri olsa ger zerre kadar Eylemezdün Alamanzâdeyi hemdem a köpek (K.3/14)
6. Anda k'islâh ide tapun şer u şûr Har-i Deccâle diyeler ker ü kûr (70b)	6. Bu kadar cürmile sen sag olasın da yine ben Vâcibü'l-katl olam ey bahtek-i azlem a köpek (K.3/15)
7. Sen eşeksin ne şek hakîm-i ecel Müşkilim var keremden itgil hal (73b)	7. Hele bu hükme gavur kâdısı olmaz râzı Kande kaldı ki müselmân-ı müselleme a köpek (K.3/16)
8. Varayın ben de bugday işleyeyin Anda yaylayup anda kışlayayun (91b)	8. Sen kadar har da olur mı 'acaba dünyâda Harsın ammâ har-ı Deccâlile tev'em a köpek (K.3/53)
9. Arpa gördi gögermiş aç eşek Buldu cân derdine ilâc eşek (95b)	9. Kâfirem ger seni hicv etdigüme nâdim isem Hak huzurında yâ senden utanursam a köpek (K.3/54)

göre uyarlanmıştır. Yavuz Bayram'ın adı geçen makalesinde, karşılaştırmalı edebiyat incelemesi için bir deneme ve öneri mahiyetinde belirlediği bölümler şunlardır:

1. Dış yapı (şekil) özellikleri açısından karşılaştırma
2. Edebî tür ve bu türün özellikleri açısından karşılaştırma
3. Edebî çevre, dönem, saha ve akım açısından karşılaştırma
4. Müellif (şair/ yazar) açısından karşılaştırma
5. Edebî sanatlar, dil ve anlatım açısından karşılaştırma
6. Bakış açısı, anlatıcı ve hayat felsefesi açısından karşılaştırma
7. Konu, tema, mesaj, motif, tip, ana ve ara fikirler açısından karşılaştırma
8. Kültürel ve sosyal yaşantıyla ilgi açısından karşılaştırma
9. Başka disiplinlerle ilişki açısından karşılaştırma

<p>10. Degme kerret ki şevk ile kavrar Toprağın bile götürür harvâr (96b)</p> <p>11. İster iken halâldan rûzî Varın itdüm harâmiler rûzî (116b)</p> <p>12. Ger tonuzlara olmaya buyruk Âh gitti kulak ile kuyruk (117b)</p> <p>Günümüz Türkçesi ile Beyitler</p> <p>1. Zayıf ve cılız bir eşek vardı. Yük taşımaktan pek kırgın bir halde inliyordu. 2. Bazen odun taşır, bazen suya giderdi. Gece gündüz çok keder ve sıkıntı içinde idi. 3. O kadar ağır yükler taşırdı ki, vücûdu yara içinde kalmış ve bu yara derisinde tüy bırakmamıştı. 4. Onu bu şekilde gören “birbirine çatılmış kemiklerin yürümesi şaşılacak şey değil mi” derdi. 5. Dudağı sarkmış, çenesi düşmüştü. Arkasına sinek konsa yorulurdu. 6. Hazretinin, kötülüğü ve karışıklığı düzelttiği yerde Deccâl’in eşeğine (fitne ve fesad çıkaramayacağı için) sağır ve kör derler. 7. Sen şüphesiz en büyük filozof, bilge olan eşeksin. Müşkilim var lütfedip hallet. 8. Ben de gideyim buğday meydana getirmek için çalışayım. Yazı kışı o işte geçireyim. 9. Aç eşek yeşermiş arpa görünce can derdine ilaç buldu. 10. Şevk ile kavradığı her defasında, ekinin toprağını eşek yükü halinde beraber götürüyordu. 11. Helalden rızık isterken, varımı yoğumu haramîlerin nasibi, kısmeti yaptım. 12. O domuzlara (cezalandırılmaları için) buyruk olmazsa, âh kulak ile kuyruk gitti demektir (Timurtaş, 1971: 20-43).</p>	<p>10. Başlayam vasfına ol zâlim-i bî-pervânun Böyle mel’unu olur mı görünüz insanun (K.5/12)</p> <p>11. Devleti devlet-i İslâmı zebûn etdi hele Katı lutf eyler ecel mevtine etse ‘acele (K.5/22)</p> <p>12. Cümle etbâ’ı ile kahr ede hak mel’ûna Yedi kat yere geçüp hemdem ola Kârûna (K.5/ 54)</p> <p>(Akkuş, 1998: 145-252)</p> <p>Günümüz Türkçesi ile Beyitler</p> <p>1. Eğer bu, Gürcü olursa bütün Gürcistan zan altına girer. Yardım edici melik bu zulüm ve iftirayı işitmesin. 2. Böyle bir bilgisiz Gürcü eşek vezir-i azam oldu. Ben asla ona bu şan, şöhret ve ünvanı çok görmem. 3. Ben neden eşeklik yapıp böyle bir bilgisizi övdüm. Bu bana güç gelir fakat gerçekte adalettir. 4. A köpek! Yardım edin, Devlet-i Âl-i Osman ne güne kaldı. Bu nasıl bir günah, nasıl bir musibet nasıl bir matemdir. 5. A köpek! Sende zerre kadar İslâm eseri olsa, Alamanzadeyi kendine dost eylemezdin. 6. Ey zulmeden bahtım, benim katlim vacip olsun o köpek bu kadar suç ile sağ olsun. (Olacak şey mi?) 7. A köpek! Bu hükme gavur kadısı bile razı olmaz. (Senin) tam Müslümanlığın nerede kaldı? 8. A köpek! Sen Deccâl’in eşeğinin ikizi olan bir eşeksin ama acaba dünyada senin kadar eşek biri var mı? 9. A köpek! Eğer seni hicvettiğime pişman olursam ve Hakk huzurunda senden utanırsam kafir olayım. 10. O pervasız zalimin vasfını anlatmaya başlayayım ki insanın böyle mel’unu olur mu görün. 11. Devleti, İslâm devletine karşı aciz etti, ecel ölümüne acele etse çok iyi eder. 12. Allah bu lanetliyi bütün hizmetçileri ile birlikte kahretsin. Bunlar yedi kat yerin dibine geçip Kârûn’a arkadaş olsunlar.</p>
--	--

1. Şiirlerin Şairleri Açısından Karşılaştırılması

Şeyhî	Nef'î
<ol style="list-style-type: none">1.XV. yüzyılın önemli sanatkârlarındandır.2.İsmi kaynaklarda bazen Yusuf, bazen de Sinan olarak geçer.3.İlk eğitimine Kütahya'da başladı ve bu arada şair Ahmedî'den ders gördü.4.Tezkirelerin bildirdiğine göre genç yaşlarında eğitimini ilerletmek için İran'a gitti, burada tasavvuf, hikmet ve tıp eğitimini gördü.5.İran dönüşünde Ankara'ya uğrayarak Hacı Bayram-ı Veli'ye intisap ederek "Şeyhî" mahlasını aldı.6.Germiyan'ın Osmanlılar'a düğün hediyesi olarak verilmesi üzerine Çelebi Mehmed ile II. Murad'a intisap etti.7.Çelebi Mehmed'in rahatsızlığında onun hususî tabipliğine tayin edildi.8.Bu sırada yazılan ilk, Anadolu'da yazılan ikinci Hüsrev ü Şîrîn hikâyesi Şeyhî'ye aittir.9.Anadolu sahasında klâsik edebiyatı ana hatlarıyla ortaya koyan ilk şairlerdendir.10.Ona yöneltilen tenkitler daha çok, şiirlerinde İran şairlerinden çok fazla izler ve ilhamlar bulunması ve bazen de bunların aynen benimsenmesinden kaynaklıdır (Şentürk ve Kartal, 2004: 175-179).	<ol style="list-style-type: none">1.XVII. yüzyıl şairlerindedir. Erzurum Pasinler'in Hasankale'sinde doğmuştur.2.Asıl adı Ömer'dir.3.İlk mahlası 'zarara mensup' anlamına gelen 'Darrî' iken, genç yaşlarında Gelibolulu Âlî'nin tavsiyesi ile 'fayda ve menfaate mensup' anlamında 'Nef'î'ye çevirmiştir.4.Onun önce aile çevresinden iyi bir temele sahip bulunduğunu ve ardından da güçlü bir medrese eğitimi aldığını öne sürmek yanlış olmasa gerektir.5.Sultan I. Ahmed zamanında İstanbul'a gelen şair kabiliyeti ile kısa zamanda kendini tanıtmıştır.6.Sultan I. Ahmed, II. Mustafa, II. Osman ve IV. Murad gibi dört hükümdara ve devlet ileri gelenlerinden bir çoğuna birbirinden güzel kasideler yazmıştır.7.Hangi görevde bulunduğu bilinmemekle birlikte, Gürcü Mehmed Paşa tarafından üç defa azledildiği anlaşılmaktadır.8.Şairin şöhretinin zirvesine eriştiği devresi, Sultan IV. Murad'ın saltanat yıllarına denk gelir.9.Kendine aşırı güven duyan, sık sık övünen ve öven bir şair olarak Nef'î eski edebiyatımızın en büyük kaside ve 'fahriyye' şairi olarak kabul edilir.10.Sultan IV. Murad'ın emri ve izniyle 27 Ocak 1635 tarihinde Bayram Paşa hakkında söylediği bir hiciv nedeniyle idam edilmiştir (Şentürk ve Kartal, 2004: 351-354).
Eserleri: <ol style="list-style-type: none">1. Türkçe Dîvân2. Hüsrev u Şîrîn3. Har-nâme	Eserleri <ol style="list-style-type: none">1. Türkçe Dîvân2. Farsça Dîvân3. Sihâm-ı Kazâ4. Tuhfetü'l- Uşşâk

Benzerlikler:

Görüldüğü gibi her iki şair de iyi bir eğitim almış ve taşra kabul edilen İstanbul dışında dünyaya gelmişlerdir. Bunu yanında her iki şair de yaşamış oldukları dönemde şiir anlayışları sayesinde saraydan iltifat görmüşlerdir. Şeyhî, Çelebi Mehmed'in hususî doktoru olurken Nef'î, Sultan IV. Murad zamanında şöhret kazanmıştır. Her iki şair de devlet görevinde çalışmışlardır.

Farklılıklar:

Her iki şair arasında, benzerliklerin yanı sıra bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin Şeyhî Kütahya'da yetişirken, Nef'î Hasankale'de dünyaya gelmiştir. Şeyhî yaşadığı dönem gereği Dîvân edebiyatının kurucuları arasında yer alırken, Nef'î Dîvân edebiyatının altın çağını yaşadığı ve Şeyhî'nin örnek aldığı İran şairlerinin bile edebî zevk açısından geride bırakıldığı XVII. yüzyıl şairlerindedir. Her iki şairin de devlet görevinde çalışmış olmasına rağmen Nef'î, dönemin sadrazamı tarafından üç defa görevlerinden alınmıştır.

2. Şiirlerin Edebî Çevre ve Dönemleri Açısından Karşılaştırılması

Benzerlikler:

Her iki şair de saray tarafından iltifat görmüştür. Her iki devirde de kültür, sanat ve edebiyat gelişmiş durumdadır. Şairler, çağdaş diğer şairler ile etkileşim içindedirler.

Farklılıklar:

Şiirler, edebî çevre ve dönemler açısından karşılaştırıldığında benzerliklerden çok farklılıkların olduğu açıkça görülür. Şeyhî, Harnâmesi'ni Dîvân edebiyatının ilk devrelerinde meydana getirirken İran şairlerinden etkilenmiştir. XV. yüzyıl Osmanlı sahasında, kültür ve medeniyet ilerleme halindedir. Bu devirde Türk dili ve kültürü, saray ve ordunun yanı sıra yüksek memurların da dili olmuştur. Ancak kurulma aşamasında olan bir edebiyat devri ile altın çağını yaşayan bir edebiyat devri elbette gerek teknik bakımdan gerekse hayal dünyası bakımından birbirinden farklı olacaktır. XVII. yüzyıl Türk edebiyatının en parlak dönemlerinden biridir ve geçmiş asırlara nazaran bu devirde daha fazla şair yetişmiştir.

3. Şiirlerin Dış Yapı (Şekil) Özellikleri Açısından Karşılaştırılması

Benzerlikler:

Dış yapı özellikleri göz önünde bulundurulduğunda her iki eserde de nazım biriminin beyit olduğu ve nazım ölçüsü olarak aruz vezninin kullanıldığı görülmektedir.

Farklılıklar:

Eserlerde şekil özellikleri bakımından benzerlik olduğu gibi farklılıkların da olduğu açıktır. Nazım şekli olarak Şeyhî mesnevi şeklini tercih ederken, Nef'î kaside, rubâi ve kıta gibi çeşitli nazım şekillerini kullanmıştır. Ayrıca nazım ölçüsü

olarak Şeyhî, aruzun *Feilâtün Mefâilün Feilün* kalıbını bütün eserine uygulamış ancak Nefî aruzun *Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün- Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün- Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün- Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün- Feilâtün Mefâilün Feilün- Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün* gibi kalıplarını kullanılmıştır.

Tablo 1.

Eserlerin Dış Yapı (Şekil) Özellikleri		
Dış Yapı Özellikleri	Şeyhî'nin Eseri	Nefî'nin Eseri
Nazım şekli	Mesnevi	Hiciv Mecmuası(Kaside, Kıta ve Rubai gibi karışık şekiller ihtiva etmektedir.)
Nazım birimi	Beyit	Beyit
Nazım ölçüsü	Aruz/ Feilâtün Mefâilün Feilün	Aruz/ Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün- Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün- Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün- Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün- Fâilâtün Fâilün- Feilâtün Mefâilün Feilün- Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün gibi kalıplar kullanılmıştır.

4. Şiirlerin “ Konu, Ana ve Ara Fikirler” Açısından Karşılaştırılması

Şeyhî, eserini başına gelen bir olay üzerine kaleme almıştır. Karaman seferi sırasında, Çelebi Sultan Mehmed Ankara'da rahatsızlanır ve Şeyhî onu tedavi etmek için Ankara'ya gelir. Şeyhî, padişahı muayene eder. Padişah, Şeyhî'yi kendine hususi tabip olarak tayin ettiği gibi ona ihsanlarda bulunur. Tokuzlu isminde sekiz bin akçelik köyü de Şeyhî'ye timar olarak verir. Şeyhî, Tokuzlu'ya giderken, timarın eski sahipleri yolunu keserler. Timarın eski sahipleri Şeyhî'yi döverler ve esvabına varıncaya kadar neyi var neyi yok ise hepsini alırlar. Şeyhî de Har-nâme risâlesini nazm ederek halini padişaha arz eder. Hasımları verdikleri zararı fazlasıyla öderler.

Nefî ise eserini özellikle kendisini görevden alan Gürcü Mehmed Paşa olmak üzere devrin devlet büyüklerini hicvetmek üzere kaleme almıştır. Nefî yergiye babasını hicvederek başlar. Daha sonra Gürcü Mehmed Paşa, Kemankeş Ali Paşa, Ekmekçizade Ahmed Paşa, Vezir Ali Paşa, Halil Paşa gibi devrin devlet büyüklerinin yanı sıra Nevizade ve Fırsati gibi şairler için de manzumeler yazmıştır.

Benzerlikler:

Görüldüğü üzere her iki şair de başlarına gelen olayları hicvetmek için eserlerini meydana getirmişlerdir. Her iki şair de benzetme unsuru olarak Har (Eşek) unsurunu kullanmışlardır.

Farklılıklar:

Konu ve bakış açısı bakımından karşılaştırma yapıldığında benzerlikler olduğu gibi farklılıkların da olduğu görülmektedir. Şeyhî, yergisini yaparken isim telaffuz etmez ancak Nef'î çoğu ismi zikreder ve hangi yönde eleştiriler yönelttiğini açıklar. Şeyhî'nin eserinde bir konu bütünlüğü vardır fakat Nef'î eserinde konu bütünlüğü olmadan ayrı ayrı şahsiyetler eleştirilmektedir.

5. Şiirlerin Edebî Sanatları, Dil ve Anlatım Açılarından Karşılaştırılması

Benzerlikler:

Şeyhi'nin Har-nâme adlı eserinin bütünü göz önünde bulundurulduğunda, edebî sanatlar açısından pek zengin olduğu söylenemez. Eserin konusu bir eşeğin kişileştirilmesi üzerinedir. Bu noktada teşhis sanatının yoğun olduğu söylenebilir. Şair kendi başından geçen bir olayı eşeğin başından geçmiş gibi anlatarak eserinde teşbih sanatını da kullanmıştır. Nef'î'nin eserinde de teşbih sanatı ön plandadır. Şair hicvettiği kişileri eşeğe ve köpeğe benzetmektedir.

Farklılıklar:

Şeyhî'nin eserinin en önemli özelliği söylenişin yalın fakat özün yoğun olmasından dolayı 'sehl-i mümteni' bir üslûpla kaleme alınmış olmasıdır. Nef'î'nin eserinde ise teşhis, teşbih gibi sanatlar vardır fakat sehl-i mümteni bir üslup yerine tamlamalı ve süslü bir anlatım tarzı benimsenmiştir. Nef'î, Şeyhî'den farklı olarak irsal-i mesel sanatını fazlasıyla kullanmıştır. Hak ile yeksan olmak, kadir bilmek, tepe üstü dikmek bunlardan sadece birkaçıdır.

İki şair arasındaki farklılıklardan biri de dil ve anlatım özellikleridir. XV. yüzyıl şairi olan Şeyhî'nin eserinde, XVII. yüzyıl şairi olan Nef'î'nin eserine oranla Türkçe kelimelerin daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Seçilen 12 beyit göz önünde bulundurulduğunda Şeyhî'nin kullandığı 126 kelimenin 86'sı; Nef'î'nin ise kullandığı 162 kelimenin 71'i Türkçedir. Ayrıca Nef'î'nin eserinde kullanılan Arapça ve Farsça tamlamalar da, Şeyhî'nin eserinde kullanılan Arapça ve Farsça tamlamalardan daha fazladır. Örneğin, seçtiğimiz beyitlerde Şeyhî sadece 2 tane Farsça tamlama kullanmışken Nef'î'nin beyitlerinde 8 tane Farsça ve 1 tane Arapça tamlama vardır. Bu durumu şairlerin yaşadıkları dönemlerin şartları olarak düşünmek yerinde olacaktır.

Sonuç olarak:

Yukarıdaki verilen bilgi ve bulgulardan hareketle iki eser arasında benzerliklerin de farklılıkların da bulunduğu, şiirlerin şairleri açısından, edebî çevre ve dönemleri açısından, edebî sanatları, dil ve anlatım açısından karşılaştırıldıklarında farklılıkların; dış yapı özellikleri (şekil) açısından, konu ana

Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Çerçevesinde
İki Hiciv Eseri: Har-nâme ve Sihâm-ı Kazâ
Armağan ZÖHRE

ve ara fikirleri açısından karşılaştırıldıklarında benzerliklerin ön planda olduğu görülmüştür. İki şairin eserlerini farklı dönemlerde kaleme almış olmaları, edebî zevk ve üslûp açısından doğal bir farklılığı beraberinde getirmektedir. Şeyhî'nin eserinde yergi, rahatsız edici boyutta değildir, ancak Nef'î'nin eserinde ağır sözlerin yanı sıra küfürlere de yer verilmiştir. Her iki eser de birer mecmua niteliğinde olup, Şeyhî eserini tek vezin üzerine tertip etmiştir. Nef'î ise birden fazla şekil ve vezin kullanmış birden fazla kişinin ismini de vererek hicvetme yolunu seçmiştir. Şeyhî, Dîvân edebiyatının ilerleme devresine denk gelen XV. yüzyıl şairlerinden olup hiciv türünün belki de ilk örneğini verdiği için eseri edebî çevrelerce çok önemli bulunmaktadır. Ayrıca kendinden sonra gelen birçok şaire de yol gösterici olmuştur. Nef'î ise, kültür ve edebiyatın altın çağını yaşadığı XVII. yüzyıl şairlerindedir ve kültürel birikimini en iyi şekilde kullanmıştır. Nef'î'nin eserinde küfürlü ve müstehcen sözlerin bulunması eserin incelenmesini zorlaştırmaktadır.

Çalışmamızda, Dîvân edebiyatının teşekkül ettiği farklı yüzyıllarda meydana getirilen iki hiciv eseri üzerinde durulmuştur. Karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları, aynı türün farklı örnekleri üzerinde yoğunlaşacağı gibi Dîvân edebiyatı ürünlerinin verildiği farklı coğrafyalarda yetişen şairler ve eserleri için de uygulanabilir. Bununla birlikte Türk edebiyatının devirleri, sanatkârları ve eserlerinin karşılaştırılarak bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılabilir. Özellikle Türk edebiyatının geçmiş devirlerindeki eserler ve sanatkârları ile günümüz eser ve sanatkârları arasında yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar, edebî geleneğin, günümüz ve gelecek üzerindeki etkisini ortaya koymada büyük bir merhale olacaktır. Ayrıca günümüzde, Türk edebiyatı alanındaki akademik çalışmaların büyük bir bölümünü Osmanlı sahası edebiyatı oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı sahası dışında kalan gerek Azeri sahası gerekse Çağatay sahası ile ilgili karşılaştırmalı edebiyat bilimi çerçevesinde yapılacak olan çalışmalar, Türk edebiyatının bütünüyle incelenmesi açısından önemli bir işlev üstlenecektir.

Kaynaklar:

- Akkuş, M. (1998). *Nef'i ve Sihâm-ı Kazâ*, Ankara, Akçağ Yayınları.
Aytaç, G. (2003), *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, İstanbul, Say Yayınları.
Bayram, Y. (2004), “Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama”.
Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 16, 69-93.
Mengi, M. (2008), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, Akçağ Yayınları.
Rousseau, M. A ve Pichois, C. (1994), *Karşılaştırmalı Edebiyat*.
(Çev.:Mehmet Yazgan), İstanbul: MEB Yayınları.
Şentürk, A. A ve Kartal, A. (2004). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, Dergâh Yayınları.
Timurtaş, F. K. (1971), *Şeyhî'nin Harnâmesi*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi.